

Posebnosti zajedničke poljoprivredne politike EU

Tepeš, Višnja

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:129:961377>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications](#)

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Preddiplomski stručni studij
Poslovanje i upravljanje

VIŠNJA TEPEŠ

POSEBNOSTI ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE
EUROPSKE UNIJE

PREDDIPLOMSKI ZAVRŠNI RAD

Zaprešić, 2022. godine

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Preddiplomski stručni studij
Poslovanje i upravljanje

Usmjerenje Menadžment uredskog poslovanja

PREDDIPLOMSKI ZAVRŠNI RAD

POSEBNOSTI ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE
EUROPSKE UNIJE

Mentor:

Karlo Jurač, struč. spec. oec., pred.

Naziv kolegija:

Dinamika projektnih procesa

Studentica:

Višnja Tepeš

JMBAG studentice:

0234059600

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
ABSTRACT	2
1. UVOD	3
2. CILJEVI ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE	4
2.1 POLJOPRIVREDNA POLITIKA ZA RAZDOBLJE 2023. - 2027.	5
2.2 STRATEŠKI PLAN ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE REPUBLIKE HRVATSKE 2023.- 2027.....	7
2.3 TRI NAČELA I DVA STUPA ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE ..	10
3. FINANCIRANJE ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE	13
4. KLJUČNA PODRUČJA REFORME	15
5. PREDNOSTI ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE	17
6. DRUŠTVENO ODRŽIVA ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA	19
7. STRATEGIJA „OD POLJA DO STOLA“	21
8. BUDUĆNOST ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE	24
9. ZAKLJUČAK	26
10. IZJAVA	27
11. LITERATURA	28
11.1 Knjige	28
11.2 Internetski izvori.....	28
12. ŽIVOTOPIS	30

SAŽETAK

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) posljednjih je godina postala jedna od najvažnijih politika Europske Unije. Posebna je i vrlo značajna zbog činjenice da bez poljoprivrede nema osnovnih prehrambenih namirnica. ZPP obuhvaća skup mjera i programe koji su koncentrirani na subvencioniranje poljoprivrednih aktivnosti na području Europske Unije. Ovom se politikom žele osigurati kvalitetni proizvodi, organski uzgoj i optimalne cijene poljoprivrednih proizvoda. Velik naglasak stavljen je i na Zeleni plan i aktivnu brigu o klimatskim promjenama i načine borbe s klimatskim izazovima. Primjena ZPP-a počela je sredinom dvadesetog stoljeća, a danas se razvija s namjerom da traje u budućnosti. Ovo je politika u koju Eurposka Unija trenutno ulaže najviše sredstava i najviše napora u oživljavanje i modernizaciju ruralnih područja svih država članica Europske Unije.

Ključne riječi: poljoprivreda, bespovratna sredstva, zajednička politika, ruralni razvoj, klimatske promjene

ABSTRACT

The Common Agricultural Policy (CAP) has become one of the most important policies of the European Union in recent years. It is special and very significant due to the fact that without agriculture there are no basic nutritional settlements. The CAP includes a set of measures and programmes that are concentrated on subsidising agricultural activities on the territory of the European Union. This policy aims to ensure quality products, organic farming and optimal prices for agricultural products. A lot of emphasis has also been placed on the Green Deal and active concern for climate change and ways to tackle climate challenges. The application of the CAP began in the middle of the twentieth century, and today it is being developed with the intention of lasting in the future. This is the policy in which the European Union currently invests the most resources and most efforts to revive and modernise the rural areas of all Member States of the European Union.

Key words: agriculture, grants, common policy, rural development, climate change

1. UVOD

Zajedničku poljoprivrednu politiku (ZPP) kao najdugovječniju politiku EU-a uspostavilo je 1962. godine šest zemalja osnivačica Europskih zajednica. Njezin je cilj osiguravanje cjenovno pristupačne, sigurne i visokokvalitetne hrane za građane EU-a, osiguravanje primjerenog životnog standarda poljoprivrednika i očuvanje prirodnih resursa i poštovanje okoliša.

Radi se o dinamičnoj politici koja je uzastopnim reformama prilagođena novim izazovima s kojima se suočava europska poljoprivreda. EU je uspostavila i provodi ZPP kako bi odgovorila na izazove poput osiguravanja sigurnosti opskrbe hranom za sve europske građane, prilagodbe fluktuacijama na svjetskim tržištima i volatilnosti cijena, održavanja uspješnog razvoja ruralnih područja diljem EU-a, održivijeg iskorištavanja prirodnih resursa i doprinosa ublažavanju klimatskih promjena. ZPP je podijeljen na dva stupa i obuhvaća tri glavna područja djelovanja: izravnu potporu, tržišne mjere i ruralni razvoj.

Navedena reforma stupa na snagu 2023. godine te će morati biti uključena u sve nacionalne strateške planove, poljoprivredne prakse i u određivanju načina dodjeljivanja sredstava iz fonda za ruralni razvoj i izravna plaćanja. ZPP je jedna od temeljnih zajedničkih politika EU te u financijskoj perspektivi 2021. – 2027. raspolaže s jednom trećinom proračuna EU, odnosno s 390 milijardi eura kojim će se podržavati oko 6 milijuna europskih poljoprivrednika te jamčiti prehrambenu samoodrživost Unije.

Poljoprivreda je općenito drugačija od većine drugih djelatnosti i za nju vrijede neke posebnosti. Primjerice, dohodak poljoprivrednika je niži za čak 40% od nepoljoprivrednih dohodaka, iako je proizvodnja hrane vrlo važna. Poljoprivreda ovisi o vremenskim uvjetima i klimatskim promjenama, a uz to je vremenski raskorak između potražnje potrošača i proizvodnje poljoprivrednika neizbježan. Potreban je izvjestan period za uzgoj više pšenice, proizvodnju više mlijeka i slično.

2. CILJEVI ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE

Zajednička poljoprivredna politika datira iz razdoblja nakon Drugog svjetskog rata kada poljoprivrednici nisu mogli proizvesti dovoljne količine hrane za sve stanovnike. U tim je trenucima bilo važno potaknuti proizvodnju hrane i omogućiti stanovništvu Europe stabilnu opskrbu hranom po pristupačnim cijenama. ZPP je partnerstvo između poljoprivrede i društva, odnosno između Europe i njenih poljoprivrednika. Sve ciljeve definira Ugovor iz Rima, a Komisija je zadužena za predlaganje i provođenje mjera u poljoprivredi. Sve mjere i programi od tada do danas stvoreni su zbog postizanja slijedećih ciljeva: „povećanje poljoprivredne proizvodnje primjenjujući tehnička dostignuća, poboljšanje proizvodnosti i učinkovitijeg korištenja proizvodnih faktora, a posebno radne snage. Osiguranje životnog standarda poljoprivrednika, osobito povećanje prihoda pojedinaca angažiranih u poljoprivredi, stabilizacija tržišta i stalna opskrba kupca zdravstveno ispravnim i kvalitetnim proizvodima po primjerenim cijenama.“¹ Uz navedene ključne ciljeve, ostali ciljevi ZPP-a su potpora poljoprivrednicima i poboljšanje poljoprivredne produktivnosti, kao i zaštita prava poljoprivrednika iz Europske unije, kako bi im bila omogućena odgovarajuća zarada. Ciljevi su usmjereni i na ustajnosti da se poljoprivreda prilagodi klimatskim promjenama i održivom upravljanju prirodnim resursima, kao i očuvanju ruralnih područja i diljem Europske unije. Ne manje važno je i održavanje dinamičnosti ruralnog gospodarstva promicanjem zapošljavanja u poljoprivredi, raznim poljoprivredno-prehrambenim industrijama i ostalim povezanim sektorima.

Cilj potpore održivim prihodima poljoprivrednih gospodarstava je potpora održivom dohotku poljoprivrednih gospodarstava i otpornosti poljoprivrednog sektora u cijeloj Europskoj uniji, kako bi se dugoročno poboljšala sigurnost opskrbe hranom i poljoprivredna raznolikost. Konkurentnost se povećava jačanjem usmjerenosti na tržište i povećanjem konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanja, tehnologiju i digitalizaciju. Cilj za doprinos ublažavanju klimatskih promjena među ostalim je smanjenje emisija stakleničkih plinova, te promicanje održive energije. Cilj je i pokretanje generacijske obnove privlačenjem i podupiranjem mladih poljoprivrednika i novih poljoprivrednika, kao i olakšavanje održivog poslovnog razvoja u ruralnim područjima.

---

¹ Izvor: <https://www.apprrr.hr/>, *Vodič kroz zajedničku poljoprivrednu politiku* (preuzeto 12.10.2022.)

Poljoprivreda je važna sastavnica svakog društva, a poljoprivredna politika se konstantno nalazi u procesima reformi. Iako je poljoprivredna politika zajednička, svaka od država članica ima svoje nacionalne posebnosti, različite potrebe i ciljeve, a sve ih je nužno staviti u zajedničke zakonske okvire. Ciljevi se realiziraju putem mjera ekonomske politike, cjenovne politike i što povoljnijim načinima financiranja. Zemlje s razvijenijim tržišnim ekonomijama preoblikovale su se iz tradicionalnih u moderne agrarne privrede. Moderan i ubrzan razvoj tehnologije u procesima proizvodnje i uzgoja hrane transformira kompletnu poljoprivredu. Zajednička poljoprivredna politika temeljit će se u razdoblju od 2023. do 2027. na deset ključnih ciljeva. Ti će ciljevi, u središtu kojih su socijalne, okolišne i gospodarske teme, biti temelj na kojem države članice EU-a izrađuju svoje strateške planove u okviru ZPP-a.

2.1 POLJOPRIVREDNA POLITIKA ZA RAZDOBLJE 2023. - 2027.

Vijeće i Parlament potpisali su tri uredbe koje čine paket reformi ZPP-a te su one 6. prosinca 2021. objavljene u Službenom listu. Nova politika u cijelosti će se primjenjivati od 2023. Novim ZPP-om nastoji se povećati doprinos poljoprivrede okolišnim i klimatskim ciljevima Europske unije, pružiti će se usmjerena potpora manjim poljoprivrednim gospodarstvima, a državama članicama omogućiti veća fleksibilnost u prilagodbi mjera lokalnim uvjetima. Europska je komisija 1. lipnja 2018. godine predstavila tri zakonodavna prijedloga s ciljem pripreme Zajedničke poljoprivredne politike za budućnost. Dogovoreno je da će provedba novog ZPP-a krenuti 1. siječnja 2023. godine. Glavni aspekti prijedloga su: „usmjerenija izravna plaćanja i intervencije u području ruralnog razvoja podložni strateškom planiranju; nova „zelena” struktura utemeljena na okolišnim uvjetima koje trebaju ispuniti poljoprivrednici i dodatnim dobrovoljnim mjerama u okviru obaju stupova i pristup temeljen na uspješnosti („novi model ostvarivanja politike”) u okviru kojeg bi države članice svake godine trebale izvijestiti o svojim postignućima.“²

Jedna od ključnih značajki nove politike je uvođenje strateških planova na razini država članica. Time se nacionalnim vladama omogućilo da odredbe ZPP-a točno prilagode potrebama vlastitih poljoprivrednika, a u suradnji s lokalnim tijelima i ostalim dionicima. Ova politika je okolišno najambicioznija, jer je čak četvrtina izravnih plaćanja rezervirana za prakse zelene poljoprivrede. Važno je naglasiti da je to prva poljoprivredna politika koja

---

² Izvor: <https://www.consilium.europa.eu/> (preuzeto 19.09.2022)

uključuje i socijalnu dimenziju. Cilj joj je osigurati primjerene uvjete zapošljavanja za poljoprivredne radnike.

Krajem 2020.godine donesena je prijelazna uredba o ZPP-u. Njen je cilj bio osigurati kontinuitet pravne i financijske potpore ZPP-a poljoprivrednicima i drugim korisnicima do stupanja na snagu novih izmijenjenih pravila koja će se primjenjivati 2023. godine. Uredbom je osigurano da se plaćanja ne prekidaju, a državama članicama ostavljeno je dovoljno vremena da pripreme svoje nacionalne strateške planove u okviru ZPP-a. Fondovi čija sredstva će koristiti sve države članice su Europski fond za jamstva u poljoprivredi (EFJP) i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR).

U novoj Zajedničkoj poljoprivrednoj politici, umjesto postojećih pravila i usklađenosti, naglasak je na rezultatima i djelotvornosti svih mjera. Zemljama članicama prepušteno je da same odluče kako će ispuniti ciljeve europske poljoprivredne politike. Izazov je za zemlje članice kako odgovoriti na specifične potrebe svojih poljoprivrednika. Europska komisija predlaže fleksibilan sustav koji će pojednostaviti i modernizirati načine na koje se provodi Zajednička poljoprivredna politika, a naglasak će biti na rezultatima. Sve strateške ciljeve podupire horizontalni cilj poticanja inovacija u poljoprivredno-prehrambenom sektoru. Ovdje je naglasak na digitalizaciji koja postaje sve nužnija. Svaka država članica identificirat će svoje potrebe i pri izradi svog Strateškog plana definirati način kako postići zadane ciljeve. Strateški planovi će biti odobreni od strane Europske komisije. Strateški plan ZPP-a treba obuhvaćati mjere I. stupa, a to su izravna plaćanja, sektorske mjere, vinska omotnica i pčelarstvo i mjere II. Stupa, odnosno mjere ruralnog razvoja.

Pri izradi nacionalnih strateških planova ZPP-a svaka zemlja članica uzimat će u obzir financiranje za potporu dohotku, ruralni razvoj i tržišne mjere. Novi ZPP usmjeren je na tzv. „Europski zeleni dogovor“. Tako će svi strateški planovi biti u skladu s ekološkim i klimatskim zakonodavstvom. Svaka će zemlja članica biti obavezna pokazati veći doprinos klimatskim aktivnostima. Kroz eko-scheme najmanje će 25% proračuna za izravna plaćanja biti usmjereno na eko-programe kao što su organski uzgoj hrane, agroekologija i briga o dobrobiti životinja. Pravedniji ZPP će biti usmjeren na podršku onima kojima je to najpotrebnije, poput plaćanja dohodaka za male i srednje poljoprivrednike, potpora mladim poljoprivrednicima, poboljšanje rodne ravnopravnosti kroz veće sudjelovanje žena u poljoprivredi, poboljšanje radnih uvjeta i slično. Naglasak ZPP-a je i na povećanju konkurentnosti, na način da se poboljša položaj poljoprivrednika u lancu opskrbe, poboljša

pregovaračka moć i ojača suradnja između proizvođača, te potakne poljoprivrednike na suradnju kako bi se stvorile protumjere za premoć na tržištu.

2.2 STRATEŠKI PLAN ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE REPUBLIKE HRVATSKE 2023.- 2027.

Strateški plan najvažniji je programski dokument. On je temelj za korištenje svih sredstava iz europskih poljoprivrednih fondova EFJP-a i EPFRR-a, ta za primjenu alata i instrumenata ZPP-a, a to su izravna plaćanja, ruralni razvoj i sektorske intervencije. SWOT analizom locirani su svi prioriteti i potrebe ruralnih područja i poljoprivrede u Hrvatskoj za svih devet specifičnih ciljeva ZPP-a, te za međusektorski cilj koji potiče razmjene znanja, inovacija i digitalizaciju u poljoprivredi. Za provedbu mjera nacionalnih potpora i učinkovitu primjenu ZPP-a u Hrvatskoj je uspostavljena Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Osnovano je i nekoliko drugih organizacija poput Hrvatske agencije za poljoprivredu i hranu i Hrvatskog centra za poljoprivredu, hranu i selo. Njihova je osnovna zadaća napredak hrvatske poljoprivrede i zaštita poljoprivrednika.

Intervencije koje će se provoditi u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2023. – 2027. određene na temelju rezultata SWOT analize, pokazuju kako je dohodak od poljoprivrede još uvijek ispod prosjeka nacionalnog dohotka ukupnog gospodarstva. S toga je, prije svega, nužno osigurati potporu kojom će se poljoprivreda približiti prosjeku ukupnog gospodarstva. Sve navedeno je osigurano kroz izravna plaćanja kako bi poljoprivrednici imali siguran stalan prihod. Na taj način potaknut će se zadržavanje poljoprivredne proizvodnje i poljoprivrednika, kao i stanovništva u ruralnim područjima.

Iduća bitna intervencija je povećanje konkurentnosti. Da bi se to postiglo bitno je povećati proizvodnju novim tehnikama i tehnologijama, uključujući digitalizaciju, što će između ostalog povećati produktivnost rada i resursa. Investiranjem u primarnu proizvodnju i preradu stvarat će se proizvodi više dodane vrijednosti i poseban fokus bit će usmjeren na prepoznatljivost proizvoda. Kako bi se potaknuli svi ovi procesi, poljoprivrednicima će se osigurati savjetodavna podrška i mogućnost umrežavanja i dijeljenja informacija, znanja i vještina, pa i izravno sudjelovanje u projektima stvaranja inovativnih rješenja. Sve će se objediniti kroz Sustav poljoprivrednih znanja i inovacija (AKIS- Agriculture Knowledge and Innovation System) i njegova uspostava biti će obavezna za sve države članice Europske unije.

Da bi se ispunili ciljevi strategije u vezi povećanja poljoprivredne proizvodnje za 30% do 2030. godine, ključan je faktor motivacija samih poljoprivrednika. U Hrvatskoj postoji velik broj malih poljoprivrednih gospodarstava koja samostalno ne mogu doseći stabilne i dostatne prihode. Kroz Strateški plan osigurano je da potpora udruživanja ide dalje i da se osnuju i rade razne proizvođačke organizacije. Zajedničkim djelovanjem poljoprivrednici će ojačati svoje pozicije na tržištima, skratiti lanac opskrbe hranom do krajnjih korisnika i zajedno raditi na prepoznatljivosti, odnosno brendiranju proizvoda. Za prepoznatljivost proizvoda osigurane su dodatne potpore za sudjelovanje u sustavima kvalitete na razini cijele EU i na nacionalnim razinama. Na taj način razvila se oznaka „Dokazana kvaliteta – Hrvatska“.

Europski zeleni plan zove se strategija koja stavlja fokus na pitanja klime, okoliša i zaštitu prirode. Doprinos klimatskim ciljevima osigurat će se potporama i ulaganjima za prilagodbu klimatskim promjenama, a to su investicije za navodnjavanje, zaštita od mraza i tuče, nadstrešnice, podizanje suhozida, lokve za napajanje stoke i slično, kao i intervencije s ciljem ublažavanja klimatskih promjena poput investiranja u obnovljive izvore energije i smanjenje emisija stakleničkih plinova. Da bi se doprinjelo zaštiti prirode ulagat će se u očuvanje bioraznolikosti i ruralnog okruženja kroz potpore za ograničenja u gospodarenju šumama, zaštitu izvornih pasmina domaćih životinja, zaštićenih leptira i ptica, očuvanje travnjaka velike prirodne vrijednosti i slično.

Slijedeća stavka Strateškog plana je potpora za mlade poljoprivrednike. Potpora je osigurana fondovima namjenjenim za provedbu ZPP-a, a to su izravna plaćanja poput : „potpora dohotku po površini i iz intervencija ruralnog razvoja potpore za preuzimanja poljoprivrednih gospodarstava. Mladima su na raspolaganju intervencije za poticanje suradnje kroz već spomenuti AKIS, a od njih se očekuje najveći doprinos i uključivanje u planiranje lokalnih razvojnih strategija, pa i koncept pametnih sela. Financirat će se izgradnja i rekonstrukcija vrtića, tržnica i komunalnih infrastruktura, te skloništa za životinje i centri za kompetencije.“³ Prvim nacrtom Strateškog plana RH programirano je ukupno 77 intervencija, a to su izravna plaćanja, sektorske intervencije te intervencije ruralnog razvoja, a za njih je osigurano 3.393.546.640 EUR-a sredstava iz europskih fondova, odnosno 3.662.186.755 EUR-a iz sredstava državnog proračuna Hrvatske.

---

³ Izvor: <https://ruralnirazvoj.hr/files/Strategija-poljoprivrede-do-2030..pdf> (preuzeto 18. studenog 2022.)

„Strateški plan ZPP-a kao ključan dokument za razvoj hrvatske poljoprivrede u petogodišnjem razdoblju nastao je u suradnji sa svim dionicima, da bi se definirale potrebe hrvatskog poljoprivrednog sektora i prerade te kako bi se osigurala održivost poljoprivredne proizvodnje te očuvali proizvodni resursi i prehrambena sigurnost hrvatskih građana. Ministarstvo poljoprivrede od 2020. godine vodi strukturirani dijalog s Europskom komisijom u cilju izrade Strateškog plana koji će doprinosti dogovorenim ciljevima Zajedničke poljoprivredne politike, uvažavajući sve hrvatske posebnosti Hrvatske.“⁴

„Osim aktivnosti digitalizacije javnih usluga i uspostave sustava e-Poljoprivreda te izgradnje logističko distributivnog centra za voće i povrće, koji su započele tijekom 2020., ostale aktivnosti sadržane u gore navedenim mjerama nisu počele s implementacijom. Sve aktivnosti koje nisu započele započet će s provedbom do lipnja 2022. i biti dovršene do srpnja 2026. U provedbi reforme bit će uključeno Ministarstvo poljoprivrede (MPOLJ), agencije u njegovoj nadležnosti, ali i tijela regionalne i lokalne samouprave. Osigurani kapaciteti i uspostavljen sustav za provedbu PRR-a, dodatno će se ojačati, odnosno nadograditi koordinacijskim komponentama i aktivnostima, sukladno potrebama. Dio projekata već je spreman za provedbu i izravno doprinosi zelenoj i digitalnoj tranziciji. Primjerice, aktivnosti povezane s razvojem sustava monitoringa preduvjet su za planiranje mjera za učinkovitije korištenje zemljišnih resursa u poljoprivredi, uključujući i mjere zaštite poljoprivrednog zemljišta od degradacije. Projekt digitalizacije u području poljoprivrede omogućit će, između ostaloga korištenje tehnologija pametne poljoprivrede, uključujući ciljano korištenje vode, zaštitnih sredstava i gnojiva. Projekt unaprjeđenja sustava doniranja hrane doprinosi zelenoj tranziciji zbog komponente sprječavanja otpada od hrane, kao i digitalnoj tranziciji zbog digitalizacije sustava doniranja hrane. Projekt predstavlja izravnu provedbu Plana sprječavanja i smanjenja nastajanja otpada od hrane RH 2019.-2022. Reformom će kroz odabrane mjere biti obuhvaćene različite skupine korisnika tijela javne vlasti, poljoprivrednici i drugi proizvođači u sektorima poljoprivrede, ruralno stanovništvo, znanstvena zajednica i civilno društvo.“⁵

Strateški plan ZPP-a za razdoblje 2023.- 2027. poslan je u Europsku komisiju na odobrenje, dana 23. rujna 2022. godine, a odgovor se očekuje roku šest tjedana. „Na predstavljanju Strateškog plana 5. listopada 2022. godine, u Zagrebu, naglašeno je da je uz dodatna sredstva

---

⁴ Izvor: <https://ruralnirazvoj.hr/strateski-plan-zpp-2023-2027-poslan-na-odobrenje-u-europsku-komisiju/> (preuzeto 8.10.2022.)

⁵ Izvor: <https://planoporavka.gov.hr/> (preuzeto 8.10.2022.)

za povoljne kredite i jamstva osigurano više od 223 milijuna eura za primarnu proizvodnju i 155 milijuna eura bespovratnih sredstava za ulaganja u preradu poljoprivrednih proizvoda.“⁶ Tom prigodom Ministrica poljoprivrede Marija Vučković istaknula je slijedeće: „ ... kako je u okviru Strateškog plana hrvatskoj poljoprivredi osigurano gotovo 3,8 milijardi eura, naglasivši kako je, s obzirom na izazove s kojima se susreću naši poljoprivrednici, Vlada na čelu s Andrejem Plenkovićem podignula stopu nacionalnog doprinosa s 15 % na 20 % te na taj način povećala ukupnu omotnicu za 103,5 milijuna eura. Uz sredstva za Prijelazno razdoblje (2021. i 2022.) vrijedna 1,75 milijardi eura te 131 milijun eura za provedbu reformi u sklopu Nacionalnog plana oporavka i otpornosti, hrvatska poljoprivreda na raspolaganju ima više od 5 milijardi eura za razdoblje 2021.-2027.“⁷

2.3 TRI NAČELA I DVA STUPA ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE

Tri su osnovna načela ZPP-a, a to su jedinstveno tržište, prednost Unije i financijska solidarnost.

Jedinstveno tržište ima dva značenja, a to su primjena pravila o slobodnom prometu roba među državama članicama i određivanje jedinstvenih cijena i potpora, bez obzira na sjedište gospodarskog subjekta, pa je za korektnu primjenu tog načela potrebno zajedničko utvrđivanje cijena, isplaćivanje potpora, harmonizacija propisa o zdravstvenoj ispravnosti i administrativnih postupaka, kao i zajednička vanjskotrgovinska politika. Prednost Unije je načelo kojim se osiguravaju slijedeće aktivnosti: davanje prednosti poljoprivrednim proizvodima Europske unije pred proizvodima koji su uvezeni, te zaštita unutarnjeg tržišta od poremećaja koji su izazvani uvozom poljoprivrednih proizvoda po nižim cijenama. Financijska solidarnost je načelo koje je vezano uz troškove proizašlih iz primjene ZPP-a. Troškovi trebaju biti podijeljeni između svih zemalja članica, bez obzira kakav je njihov nacionalni interes.

ZPP se temelji i na dva stupa; dohodovna i tržišna politika i politika ruralnog razvoja. Financiraju se iz dvaju fondova: Europski fond za jamstva u poljoprivredi (EAGF) i Europski poljoprivredni fond (EAFRD).

---

⁶ Izvor: <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/ministrice-vuckovic-na-copa-cogeca-kongresu-u-sibeniku/5745> (preuzeto 22.10.2022.)

⁷ Izvor: *isto*

Prvi stup ZPP-a odnosi se na izravna plaćanja kojima je cilj osigurati stabilan dohodak poljoprivrednicima. Financira se iz Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi i osigurava izravnu financijsku pomoć poljoprivrednim proizvođačima u zemljama članicama. Reformom iz 2003. i pregledom zdravstvenog stanja iz 2009. odvojen je najveći dio izravnih potpora. Uredbom (EU) br. 1307/2013 utvrđuju se jedinstvena pravna osnova i iscrpna pravila za izravna plaćanja poljoprivrednicima koja su usmjerenija, pravednija i „zelenija”. Drugi stup koji je zadužen za ruralni razvoj, financiran iz sredstava Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, usmjeren je na ostvarivanje ciljeva ruralnih sredina i ljudi koji u njima žive, kroz tri segmenta. Prvi je unaprjeđenje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora, drugi se odnosi na unaprjeđenje okoliša i seoskih imanja, i treći se bavi unaprjeđenjem života u ruralnim sredinama i povećanjem ruralne ekonomije. Postoji još jedan segment usmjeren na pojedinačne projekte koje priprema i provodi lokalna zajednica, pod nazivom LEADER.

„EU je 1991. uveo program LEADER kao inicijativu s pristupom „odozdo prema gore” kojom se podupire razvoj ruralnih regija u nepovoljnom položaju provedbom projekata kojima se zadovoljavaju lokalne potrebe. Od 2014. EU se koristio pristupom LEADER (poznatim i pod nazivom „lokalni razvoj pod vodstvom zajednice”) za niz tokova financiranja sredstvima EU-a u ruralnim, urbanim i obalnim područjima. Glavna je značajka pristupa LEADER primjena metoda temeljenih na sudjelovanju i načelu „odozdo prema gore” kako bi se lokalne zajednice uključile u razvoj projekata i procese donošenja odluka. Lokalne akcijske skupine, koje su sastavljene od partnera iz javnog, privatnog i civilnog društva, upravljaju povezanim aktivnostima. U razdoblju 2014. – 2020. EU je planirao osigurati do 9,2 milijardi eura sredstava za program LEADER i lokalni razvoj pod vodstvom zajednice. Pristup LEADER uključuje dodatne troškove i rizike u usporedbi s prevladavajućim programima potrošnje EU-a. Dodatni troškovi nastaju zbog uspostave lokalnih akcijskih skupina i upravljanja njihovim administrativnim strukturama. Dodatni rizici nastaju zbog dugotrajnih postupaka, dodatnih administrativnih zahtjeva za vlasnike projekata i mogućih sukoba interesa. Pojedini od tih dodatnih troškova i rizika mogu biti opravdani ako lokalne akcijske skupine donose dodatne koristi u odnosu na prevladavajuće („odozgo prema dolje”) programe potrošnje EU-a. U smjernicama Komisije upućuje se na to da se te koristi očituju u poboljšanjima u društvenom kapitalu, upravljanju na lokalnoj razini i boljim rezultatima projekata. Revizijom je obuhvaćeno razdoblje financiranja sredstvima EU-a 2014. – 2020. Sud je ispitao jesu li primjenom pristupa LEADER ostvarene koristi kojima se opravdavaju njegovi dodatni troškovi i rizici, posebice u usporedbi s prevladavajućim programima

potrošnje EU-a, koji se provode primjenom pristupa „odozgo prema dolje”. U tu je svrhu Sud ispitaio potiče li se programom LEADER lokalna angažiranost i je li taj program doveo do provedbe projekata s dokazivim koristima u pogledu upravljanja na lokalnoj razini te poboljšanja u društvenom kapitalu i rezultatima tih projekata. Sud je također provjerio je li uvođenje novog pristupa financiranja iz više fondova dovelo do bolje koordinacije potpore lokalnom razvoju.“⁸ „Informacije dobivene evaluacijom LEADER-a kao i od dionika iz ruralnih područja pokazuju prednosti LEADER-a kao alata kojim se postižu rezultati u različitim situacijama i na različitim područjima što pridonosi prilagođavanju ruralnih politika specifičnim potrebama pojedinih ruralnih prostora. Ohrabrujući sudjelovanje na lokalnoj razini u stvaranju i provedbi strategija održivog razvoja, ovaj pristup razvija sve veći utjecaj na buduće ruralne politike.“⁹

---

⁸ Izvor: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/leader-10-2022/hr/> Europski revizorski sud, *Tematsko izvješće* (prezeto 22.11.2022.)

⁹ Izvor: <https://hmrr.hr/leader/> Hrvatska mreža za ruralni razvoj (preuzeto 22.11.2022.)

3. FINANCIRANJE ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE

ZPP je uspostavljena u siječnju 1962. godine i provodila se sredstvima Europskog fonda za smjernice i jamstva u poljoprivredi (EFSJP). Dvije godine kasnije, 1964., fond je podijeljen na jamstvenu komponentu i komponentu za smjernice. Jamstvena komponenta je bila najvažnija, a imala je ulogu financiranja rashoda koji su nastali iz primjene politike tržišta i cijena. Rashodi su uvijek nepredvidivi pa se prilagodba proračunskih sredstava prema realnim potrebama odvijala u skladu sa izmjenama proračuna. Da bi se zaustavio rast rashoda ZPP-a, sva su raspoloživa sredstva od 1988. godine strogo nadzirana. Nakon Ugovora iz Maastrichta i zasjedanja Europskog vijeća u Edinburgu, izmjenjen je financijski okvir 1992. godine. Višegodišnji financijski okviri stalno su se izmjenjivali, pa je tako financijski okvir u razdoblju od 2007. do 2013. odobren 2006. godine. Njegov naslov 2., „Očuvanje prirodnih resursa i upravljanje njima“ sastojao se od proračuna za poljoprivredu, ruralni razvoj, okoliš i ribolov. Izmjena financiranja ZPP-a bila je jedna od glavnih tema tijekom rasprava o perspektivi za razdoblje od 2007. do 2013. godine.

„ Za razdoblje od 2014. do 2020. godine Europski je parlament 19. studenoga 2013. odobrio [rezolucije [P7_TA\(2013\)0455](#) i [P7_TA\(2013\)0456](#), SL C 436, 24.11.2016.] Uredbu o novom višegodišnjem financijskom okviru [Uredba (EU, Euratom) br. 1311/2013, SL L 347, 20.12.2013.] te Međuinstitucijski sporazum o dobrom financijskom upravljanju (SL C 373, 20.12. 2013.). Višegodišnjim financijskim okvirom za razdoblje 2014. – 2020. utvrđen je ukupni proračun za naslov „Očuvanje prirodnih resursa i upravljanje njima” (uključujući ZPP) u iznosu od 373,17 milijardi eura prema cijenama iz 2011., što je činilo 38,9 % svih sredstava za preuzete obveze za 28 država članica EU-a. Financijski okvir za poljoprivredu za razdoblje 2014. – 2020. izmijenjen je 2015. nakon prijenosa među dvama stupovima ZPP-a u skladu s odlukama država članica [Provedbena uredba (EU) 2015/141, SL L 24, 30.1.2015.]. Konačnim proračunom ZPP-a za razdoblje 2014. – 2020. dodijeljene su 291,273 milijarde eura za izravna plaćanja (71,3 % ukupnog ZPP-a), 99,587 milijarde eura za ruralni razvoj (24,4 %) i 17,453 milijarde eura za tržišne mjere (4,3 % ukupnog iznosa). Ukupni rashodi za poljoprivredu za razdoblje 2014. – 2020. iznosili su 408,313 milijardi eura.“¹⁰

ZPP se financira iz dvaju fondova kao dio proračuna EU-a a to su Europski fond za jamstva u poljoprivredi (EFJP) i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR). Svaka od

---

¹⁰ Izvor: www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/106/financiranje-zpp-a (preuzeto 15.10.2022.)

država članica Europske unije upravlja plaćanjima na nacionalnoj razini. Tako u skladu s pravilima o transparentnosti EU-a, svaka zemlja objavljuje informacije o primateljima svih plaćanja u okviru Zajedničke poljoprivredne politike.

Kad govorimo o Hrvatskoj, sve mjere predviđene strategijom ZPP-a najviše će se financirati iz državnog proračuna Republike Hrvatske i iz proračuna Europske unije namjenjenog zajedničkoj poljoprivrednoj politici. Jedan dio financija osigurati će se iz proračuna lokalnih i područnih samouprava. Prema dogovoru čelnika država članica u srpnju 2020. godine, za Hrvatsku će biti na raspolaganju oko 5 milijardi eura za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Tome se pridodaju i sredstva za oporavak ruralnog razvoja iz programa za oporavak gospodarstva EU-a nakon krize sa COVID-om, koja iznose oko 200 milijuna eura.

„ Za razdoblje od deset godina, koliko je obuhvaćeno Strategijom, to znači najmanje 7,5 milijardi eura za hrvatske poljoprivrednike, što je dovoljno za ostvarenje strateških ciljeva prikazanih u ovom aktu strateškog planiranja. Financijski plan za mjere obuhvaćene zajedničkom poljoprivrednom politikom EU-a bit će sadržan u strateškom planu za provedbu ZPP-a, koji odobrava Europska komisija. Pri tome će se uzeti u obzir specifična pravila definirana Višegodišnjim financijskim okvirom, poput obveznog minimalnog ili maksimalnog financiranja određenih mjera, stope sufinanciranja za mjere ruralnog razvoja, dozvoljene visine proizvodno vezanih plaćanja, mogućnosti prebacivanja sredstava između prvog i drugog stupa, uvjeta za preraspodjelu potpore među korisnicima. Financiranje ostalih mjera opisanih u ovoj Strategiji, koje nisu dio zajedničke poljoprivredne politike, predviđet će se u državnom proračunu Republike Hrvatske i proračunima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u okviru redovnog kratkoročnog i srednjoročnog proračunskog planiranja. Za dio projekata koji proizlaze iz Strategije predviđeno je financiranje sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost. “¹¹

---

¹¹ Izvor: <https://ruralnirazvoj.hr/files/Strategija-poljoprivrede-do-2030..pdf> (preuzeto 18.11.2022)

4. KLJUČNA PODRUČJA REFORME

Javni sektor bitan je za naše poljoprivrednike zbog nesigurnosti poslovanja i utjecaja poljoprivrede na okoliš. U okviru ZPP-a poduzimaju se mjere potpore dohotku putem izravnih plaćanja kojima se osigurava stabilnost prihoda, te se poljoprivrednicima isplaćuju naknade za okolišno prihvatljivu poljoprivredu i pružanje javnih usluga koje obično nisu tržišno isplative, kao što je briga o selu. Nadalje, tržišne mjere za rješavanje težih situacija na tržištu kao što je nagli pad potražnje zbog zabrinutosti za zdravlje ili pad cijena zbog privremeno prekomjerne ponude na tržištu i mjere ruralnog razvoja s nacionalnim i regionalnim programima usmjerenima na rješavanje posebnih potreba i izazova s kojima se suočavaju ruralna područja. ZPP je do sad prošla kroz pet velikih reformi, a posljednja je bila 2013. godine. Trenutno su pregovori između Eurposkog parlamenta i Vijeća EU-a u tijeku, pa je privremeni datum predložene reforme ZPP-a određen za 1. siječnja 2023. godine.

Reformska politika ZPP-a gradit će se na devet ključnih ciljeva, a to su osiguranje održivog dohotka poljoprivrednicima, poboljšanje konkurentnosti, veća ravnoteža pozicije poljoprivrednika u lancima vrijednosti, ublažavanje klimatskih promjena i očuvanje biološke raznolikosti. Ciljevi koji se ističu kao najvažniji su stukturane promjene i generacijska obnova, kao i razvijanje ruralnih područja i zaštita zdravlja kroz kvalitetniju hranu.

Svi ovi ciljevi mogu se podijeliti u tri kategorije: gospodarska, okolišno-klimatska i društveno gospodarska. Gospodarskim ciljevima želi se postići povećanje konkurentnosti, a to nužno proizlazi iz sve veće potražnje za hranom, povećanjem broja stanovnika u svijetu uz ograničene resurse i sve neizvjesnijom klimom. Konkurentnost se povećava kroz istraživanja, inovacije, nove tehnologije, ruralni razvoj, jačanje infrastrukture, edukacije za voditelje farmi i razne savjetodavne sustave. Gospodarski cilj je i ojačati poziciju poljoprivrednika u lancima vrijednosti, što bi značilo poboljšavanje njihovog položaja mjerama jačanja međusobne suradnje, povećanja transparentnosti tržišta i osiguravanje učinkovitih mjera i mehanizama protiv nepoštenih trgovačkih praksi. Okolišno klimatske reforme obilježene su europskim Zelenim planom. Njegova je strategija bioraznolikost i akcija „Od farme do vilice“, odnosno poznatiji naziv „Od polja do stola“. Europska poljoprivreda mora igrati ključnu ulogu u postizanju općeg smanjenja emisija stakleničkih plinova, a ključ je u novim tehnikama upravljanja farmama i brigom za tlo. Kao što agrarna djelatnost ovisi o biološkoj raznolikosti, istovremeno ima važnu ulogu u očuvanju staništa i vrsta koje ovise o kvaliteti poljoprivrednog zemljišta. Potrebno je uvesti određene promjene i alate kako bi se doprinjelo

zaštiti bioraznolikosti i na taj način uspješno očuvalo staništa i krajolike. Društveno gospodarski ciljevi reforme žele usmjeriti sustav potpore zasnovan na procjeni potreba i mjerljivim rezultatima. Želi se potaknuti generacijska obnova i modernizirati poljoprivredni sektor, poticati zapošljavanje, socijalnu uključenost i lokalni razvoj u svim ruralnim područjima.

Najvažnija reforma svakako je ona koja će poticati generacijsku obnovu. Kako je naglasila Predsjednica saborskog Odbora za poljoprivredu Marijana Petir na 6. Agro Startup konferenciji u listopadu 2022.: „Današnja se poljoprivreda, ako želi biti uspješna, mora prikloniti novim tehnologijama, modernizaciji, digitalizaciji i drugačijem razmišljanju o poljoprivrednim resursima, kao temelju proizvodnje hrane, a koji zbog izloženosti klimatskim promjenama zahtijevaju inovativniji pristup u upravljanju. Dodala je da je zbog toga, posebno u 2022. godini, Europskoj godini mladih, potrebno vrednovati ulogu i značaj mladih poljoprivrednika, ne samo za poljoprivredu, već i za ruralna područja, uz koja je agrar većim dijelom vezan. Podsjetila je kako je u razdoblju 2007. - 2020. EU u svrhu poticanja generacijske obnove u području poljoprivrede izdvojila 9,6 milijardi eura za plaćanja mladim poljoprivrednicima. Uključujući sufinanciranje sredstvima država članica za mjeru pokretanja poslovanja iz drugog stupa, ukupna javna potpora iznosila je 18,3 milijarde eura. No, čini se da ova potpora, kaže, nije dobro definirana jer nije dala željene rezultate u generacijskoj obnovi, što je utvrdio i Europski revizorski sud.”¹²

---

¹²Izvor: <https://www.agroklub.com/sajmovi-dogadjanja> (preuzeto 5.11.2022.)

5. PREDNOSTI ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE

U ZPP-u su utvrđeni uvjeti koji poljoprivrednicima omogućavaju obavljanje funkcija u društvu na tri načina. Prvi je dakako proizvodnja hrane. U EU-u ima više od 10 milijuna poljoprivrednih gospodarstava, a taj sektor zapošljava 22 milijuna ljudi. Oni nam omogućuju velik izbor i količinu sigurnih i kvalitetnih proizvoda po pristupačnim cijenama. EU je u cijelom svijetu poznata po svojoj hrani i kulinarskim tradicijama, te je jedna od vodećih svjetskih proizvođača i neto izvoznika poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Zahvaljujući svojim izuzetnim poljoprivrednim resursima EU bi mogla i trebala imati vodeću ulogu u garanciji sigurnosti opskrbe hranom u cijelom svijetu. Razvoj ruralne zajednice je cilj koji se provlači kroz sve segmente reforme poljoprivrede. U našim seoskim područjima i njihovim dragocjenim prirodnim resursima brojna su radna mjesta povezana s poljoprivredom. Poljoprivrednici trebaju strojeve, zgrade, gorivo, gnojivo i zdravstvenu skrb za svoje životinje, te su dio sektora na samom početku proizvodnog lanca. Tu su i osobe zaposlene u djelatnostima na kraju proizvodnog lanca, kao što su priprema, prerada i pakiranje hrane te u skladištenju, prijevozu i maloprodaji hrane. Poljoprivreda i prehrambeni sektori zajedno osiguravaju gotovo 40 milijuna radnih mjesta u Europskoj uniji. Da bi bili učinkoviti te ostali moderni i produktivni, poljoprivrednicima i sektorima na početku i na kraju proizvodnog lanca potreban je brz pristup najnovijim informacijama o poljoprivrednim pitanjima, metodama uzgoja i kretanjima na tržištu. U razdoblju od 2014. do 2020. resursi ZPP-a bili su usmjereni na pružanje tehnologija velike brzine, poboljšane internetske usluge i infrastrukturu za 18 milijuna građana ruralnih područja, odnosno 6,4 % ruralnog stanovništva EU-a.¹³

Ne manje važna prednost plana ZPP-a je i okolišno održiva poljoprivreda. Pred poljoprivrednicima je dvostruki izazov; kako proizvoditi hranu i istodobno štititi prirodu i bioraznolikost. Razborito korištenje prirodnih resursa ključno je za našu proizvodnju hrane i kvalitetu života danas, ali i za buduće generacije. Ključni subjekti koji pridonose ZPP-u su Europska komisija, poljoprivredni odbori, radna skupina za poljoprivredna tržišta i revizorski sud. Komisija provodi procjene učinka i ispituje potrebu za djelovanjem na razini EU. U procjenama učinka ispituje se potreba djelovanja EU-a i analiziraju se učinci dostupnih rješenja, a provode se u pripremnoj fazi. Pripremna faza je ona koja se odvija prije nego

---

¹³ Izvor: <https://agriculture.ec.europa.eu/common-ag> (preuzeto 15.10.2022.)

Komisijin zakonodavni prijedlog bude konačan. Najznačajnija prednost u korištenju plana ZPP-a imat će svi programi ruralnog razvoja. Ruralni razvoj je dio drugog stupa ZPP-a i financiran je sredstvima Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR). Cilj je poticanje konkurentnosti poljoprivrede, osiguranje održivog upravljanja prirodnim resursima i klimatskim promjenama i postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih područja. To uključuje i stvaranje i očuvanje radnih mjesta. Prioriteti programa ruralnog razvoja su: „...promicanje znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima, povećanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava te konkurentnosti svih vrsta poljoprivrednih djelatnosti u svim regijama, promovirajući pri tome i inovacijske poljoprivredne tehnologije, kao i održivo upravljanje šumama; promicanje organiziranja lanca prehrane, uključujući preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda, dobrobit životinja te upravljanje rizicima u poljoprivredi, obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava vezanih uz poljoprivredu i šumarstvo; promicanje učinkovitosti resursa i pomaka prema klimatski elastičnom gospodarstvu s niskom razinom ugljika u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru, te promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj u ruralnim područjima.“¹⁴

---

¹⁴ Izvor: <http://uspjesankorak.hr/vodic-kroz-projekte-sto-su-eu-fondovi/> *Vodić kroz projekte* (preuzeto 20.11.2022.)

6. DRUŠTVENO ODRŽIVA ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA

Društvo od poljoprivrede ima korist jer osiguravana hranu i sirovine za razne druge proizvode, a druga korist je ta što je poljoprivreda gospodarska okosnica ruralnih zajednica. ZPP se zalaže za gospodarsku održivost poljoprivrede kako bi poljoprivrednici mogli dugoročno pružati usluge proizvodnje hrane. U gospodarske mjere ZPP-a uvrštene su društveno uključive odredbe poput preraspodjele plaćanja i potpore za maloposjednike.

Većina poljoprivrednih gospodarstava u Europskoj uniji je manja od 28 hektara. Zbog toga nisu u mogućnosti ostvarivati ekonomsku korist. Kako bi im se to omogućilo, države članice EU-a mogu podržati manje poljoprivrednike putem preraspodijeljenog plaćanja. Omogućeno im je da do 30% svog nacionalnog proračuna za potporu dohotku namijene takvom preraspodijeljenom plaćanju manjim poljoprivrednicima. To je plaćanje usmjereno na prvih nekoliko hektara na farmi, što znači da svi hektari ispod praga koji je utvrdila pojedina država članica EU-a, dobivaju dodatnu potporu. Time se pomaže malim poljoprivrednicima, jer će se veći dio hektara na njihovim poljoprivrednim gospodarstvima moći kvalificirati za veća plaćanja. Iznos dodatnog plaćanja po hektaru razlikuje se među državama članicama.

Kad je riječ o maloposjednicima, odnosno o malim poljoprivrednim gospodarstvima potrebno je naglasiti kako više od tri četvrtine poljoprivrednih gospodarstava u Europskoj uniji ima površinu manju od 10 hektara, a velik broj gospodarstava ima površinu manju i od pet hektara. Takva poljoprivredna gospodarstva su pri podnošenju zahtjeva za potpore izložena većim administrativnim opterećenjima. Države članice EU-a mogu primjenjivati program za male poljoprivrednike, odnosno pojednostavnjeni program potpore dohotku kojim se odobrava jednokratno plaćanje poljoprivrednicima koji žele sudjelovati i kojim se zamjenjuju svi ostali oblici potpore dohotku. O maksimalnom iznosu plaćanja odlučuje se na nacionalnoj razini, ali on ne smije biti veći od 1250 eura. Svi poljoprivrednici u programu za male poljoprivrednike izuzeti su od obveza ekologizacije, pa se na njihove isplate potpora ne primjenjuju sankcije propisane za očuvanje okoliša.

Poljoprivreda nije samo izvor prihoda za poljoprivrednike i njihove obitelji u cijeloj Europskoj uniji, već se čitavo društvo zahvaljujući njoj prehranjuje putem niza neophodnih usluga. Društvo od poljoprivrede ima koristi osobito zahvaljujući tome što se građanima osiguravaju hrana i drugi prijeko potrebni materijali i ona je gospodarska okosnica ruralnih zajednica. Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) zalaže se za gospodarsku održivost poljoprivrede kako bi poljoprivrednici mogli dugoročno pružati te usluge. Zbog toga su u

gospodarske mjere ZPP-a uvrštene društveno uključive odredbe, kao što su potpore za maloposjednike i preraspodjela plaćanja. I *Mjere zaštite okoliša* u ZPP-u osmišljene su prema načelu društvene održivosti. Podržavanjem obveza upravljanja i ulaganja korisnih za zaštitu okoliša, ZPP svim poljoprivrednicima omogućuje da u ime društva štite prirodne resurse i bioraznolikost, što je važna usluga za koju se tržište ne bi pobrinulo. Osim toga, putem politika i aktivnosti kojima je cilj upravo sigurnost opskrbe hranom i podrška ruralnim zajednicama, ZPP jamči doprinos poljoprivrede održivosti na svim razinama društva. Kako bi poljoprivreda mogla zadovoljiti potrebe društva, ZPP-om se potiče učinkovita proizvodnja hrane radi maksimalne dobiti za poljoprivrednike, potrošače i okoliš, i to: preobrazbom načina proizvodnje i sustava upravljanja kako bi se smanjila upotreba pesticida i gnojiva te kako bi se što bolje iskoristila prirodna, tehnološka i digitalna rješenja, brojnim aktivnostima kojima se povećava dohodak poljoprivrednih gospodarstava i jača konkurentnost, te financiranjem informativnih i promotivnih mjera kojima se poljoprivreda EU-a potrošačima predstavlja kao siguran i održiv izvor hrane.

ZPP-om se želi osigurati održivi dohodak, jer samo tako se može povećati sigurnost hrane. Trenutno postoje velike razlike među državama članicama, ali i među gospodarskim sektorima. Povećanje konkurentnosti može proizaći iz rastuće potražnje za hranom, industrijskom proizvodnjom i povećanjem broja stanovništva u svijetu s ograničenim resursima za proizvodnju vlastite hrane. Naglasak je svakako stavljen na istraživanja i inovacije, nove tehnologije, ruralni razvoj, jačanje infrastruktura, kao i edukacije za voditelje farmi i učinkovite savjetodavne sustave. Jedan od možda najvažnijih ciljeva koji se često spominje u dokumentima i planovima je osnažiti poziciju poljoprivrednika u lancima vrijednosti. To znači poboljšati njihov položaj pomoću mjera jačanja međusobne suradnje i samim time povećanje transparentnosti tržišta, te osiguravanje učinkovitih mehanizama protiv nepravednih praksi u trgovanju.

7. STRATEGIJA „OD POLJA DO STOLA“

Najnovija ključna mjera u okviru europskog zelenog plana je strategija pod nazivom „Od polja do stola“. Predstavljena je od strane Komisije u svibnju 2020. godine. Njome se namjerava preusmjeriti postojeći prehrambeni sustav Europske unije prema održivijem modelu. Cilj je i osigurati doprinos postizanju klimatske neutralnosti do 2050. godine. Uzimajući u obzir sigurnost hrane i sigurnost opskrbe hranom kao prioritete, glavni su ciljevi strategije osigurati dostatnu, cjenovno pristupačnu i hranjivu hranu unutar granica mogućnosti planeta, prepoloviti upotrebu pesticida i gnojiva te prodaju antimikrobnih sredstava, povećati količinu zemljišta namijenjenog za ekološku poljoprivredu, promicati održiviju potrošnju hrane i zdravu prehranu, smanjiti gubitak i rasipanje hrane, suzbiti prijevare povezane s hranom u lancu opskrbe i poboljšati dobrobit životinja. Strategijom se predviđa i niz inicijativa u području ekološke poljoprivrede, poput ožaćavanja hranjivih vrijednosti na prednjim stranama pakiranih prehrambenih proizvoda i oznake održive hrane. Ekološki prihvatljiviji prehrambeni sustav stvorit će nove poslovne prilike, a one će imati pozitivan učinak na prihode poljoprivrednika i ostalih subjekata u poljoprivredno-prehrambenom lancu. Ciljevi buduće politike ZPP-a usko su povezani sa strategijom „od polja do stola.“¹⁵

„Strategijom „od polja do stola“ predstavljenom 20. svibnja 2020. Europska komisija nastoji izgraditi održiv prehrambeni sustav EU-a kojim se osigurava kvaliteta hrane i štite ljudi i priroda. Strategija „od polja do stola“ dio je Europskog zelenog plana i njegova cilja postizanja klimatske neutralnosti EU-a do 2050. te je usko povezana s novom Strategijom biološke raznolikosti do 2030. i novim reformama zajedničke poljoprivredne politike. U skladu sa strategijom, potrebno je promijeniti način proizvodnje, kupnje i potrošnje hrane kako bismo poboljšali ekološki otisak i pomogli ublažiti klimatske promjene, štiteći pritom uvjete svih gospodarskih subjekata u prehrambenom lancu stvaranjem pravednijih gospodarskih dobiti i otvaranjem novih poslovnih prilika. Njezin cilj je učiniti prehrambeni

---

¹⁵ Izvor: <https://novac.jutarnji.hr/novac/hrvatska-nove-generacije/europska-unija-planira-izdvojiti-2-5-mlrd-eura-za-prehranu-u-svijetu-15157963> (preuzeto 20.11.2022.)

sustav EU-a snažnijim i otpornijim na buduće krize kao što je COVID-19 i sve češće prirodne katastrofe poput poplava ili suša. Ključni ciljevi strategije do 2030. su : 50% smanjenje upotrebe pesticida, najmanje 20% smanjenje upotrebe gnojiva, 50% smanjenje prodaje antimikrobnih sredstava koja se upotrebljavaju za životinje iz uzgoja i akvakulturu, te 25% poljoprivrednog zemljišta osiguranog za ekološki uzgoj. Strategijom se želi potrošačima osigurati sigurna hrana bogata nutrijentima po pristupačnim cijenama. Njome se odgovara na sve veću potražnju za zdravim i ekološki prihvatljivim proizvodima. Prema istraživanju Eurobarometra iz travnja 2021. otprilike trećina Europljana kupuje i jede više organske hrane (32%), kupuje i jede manje mesa (31%), a 16% razmišlja o svom ugljičnom otisku prilikom kupovine hrane i ponekad je prilagođava u skladu s njime. Prehrambene navike se mijenjaju, ali s više od 950 tisuća smrtnih slučajeva 2017. povezanih s nezdravom prehranom i polovinom odraslih osoba s prekomjernom tjelesnom težinom, još ima prostora za poboljšanje. Kako bi se olakšao odabir zdravih opcija i donošenje informiranih odluka, Komisija predlaže uvođenje obaveznog usklađenog sustava označivanja hrane na prednjoj strani pakiranja.“¹⁶

Strategijom je određen okvir za niz zakona koje će Komisija predložiti. Obuhvaća razna područja koja obuhvaćaju reviziju zakonodavstva EU-a o pesticidima, nova pravila EU-a o rješavanju problema otpada hrane i reforme poljoprivrednog sustava Europske unije. Tim okvirom će se dopuniti postojeće zakonodavstvo i izgraditi još obuhvatniji okvir koji će biti koncentriran na cijeli lanac opskrbe hranom. O svim tim prijedlozima će se pregovarati s Vijećem i Parlamentom, a oni ih trebaju i odobriti.

Uloga Vijeća je da u sastavu za poljoprivredu i ribarstvo provede analizu i utvrdi svoje stajalište o budućim zakonskim prijedlozima. Niz zakonodavnih i nezakonodavnih mjera predlaže Komisija. Vijeće je u listopadu 2020. usvojilo zaključke o strategiji „od polja do stola“ u kojima se podržava cilj razvoja održivog europskog prehrambenog sustava od proizvodnje do potrošnje. Ti zaključci država članica su slijedeći: osigurati dostatnu i cjenovno pristupačnu hranu uz istodoban doprinos postizanju klimatske neutralnosti EU-a do 2050., pravedan prihod i snažnu potporu za primarne proizvođače i konkurentnost

---

¹⁶ Izvor: <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20200519STO79425/izgradnja-odrzivog-prehrambenog-sustava-strategija-eu-a>, *Eu Parlament, Vijesti* (preuzeto 21.11.2022.)

poljoprivrede EU-a na svjetskoj razini. „Parlament u rezoluciji usvojenoj u listopadu 2021. godine pozdravlja strategiju „od polja do stola”, ali i dodaje preporuke kako bi ona bila još održivija. Parlament je posebno naglasio da paket „Fit for 55” treba sadržavati ambiciozne ciljeve za emisije iz poljoprivrede i povezane uporabe zemljišta. Osim obveznih oznaka o hranjivim vrijednostima na prednjoj strani ambalaže, zastupnici žele da Komisija riješi problem prekomjerne potrošnje mesa i visoko prerađene hrane reguliranjem oglašavanja, poticanjem preoblikovanja proizvoda i određivanjem najvećih dopuštenih količina šećera, masti i soli u određenoj prerađenoj hrani. Zastupnici također žele smanjiti upotrebu pesticida radi bolje zaštite oprašivača i biološke raznolikosti. Ponovno su pozvali na prestanak korištenja kaveza u uzgoju životinja u EU-u. Parlament podržava cilj povećanja uporabe zemljišta za ekološku poljoprivredu do 2030., ali je izjavio da su potrebne mjere za poticanje potražnje potrošača.“¹⁷

---

¹⁷ Izvor: <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20200519STO79425/izgradnja-odrzivog-prehrambenog-sustava-strategija-eu-a> (preuzeto 19.11.2022.)

8. BUDUĆNOST ZAJEDNIČKE POLJOPROVEDNE POLITIKE

Europska komisija je 1. lipnja 2018. godine predstavila tri zakonodavna prijedloga s ciljem pripreme ZPP-a za budućnost, a to su:

- „Prijedlog uredbe o strateškim planovima u okviru ZPP-a o utvrđivanju pravila o potpori za strateške planove koje izrađuju države članice u okviru zajedničke poljoprivredne politike i koji se financiraju iz Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi (EFJP) i Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR).
- Prijedlog uredbe o izmjeni uredaba o zajedničkoj organizaciji tržišta poljoprivrednih proizvoda sustavima kvalitete i mjerama za udaljene regije, uspostavljanje zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda, o sustavima kvalitete za poljoprivredne i prehrambene proizvode, o definiciji, opisivanju, prezentiranju, označivanju i zaštiti oznaka zemljopisnog podrijetla aromatiziranih proizvoda od vina, o utvrđivanju posebnih mjera za poljoprivredu u najudaljenijim regijama Unije i o utvrđivanju posebnih mjera za poljoprivredu u korist manjih egejskih otoka.
- Prijedlog horizontalne uredbe o financiranju i nadzoru ZPP-a te upravljanju njime. Glavni aspekti prijedloga su usmjerenija izravna plaćanja i intervencije u području ruralnog razvoja koja su podložna strateškom planiranju, te nova „zelena „ struktura utemeljena na okolišnim uvjetima koje trebaju ispuniti svi poljoprivrednici. Najvažniji aspekt je pristup temeljen na uspješnosti u okviru kojeg bi države članice svake godine trebale izvještavati o svojim postignućima.,¹⁸

Kad se govori o budućnosti ZPP-a važno je pronaći pravi omjer između ambicija vezanih uz okoliš i stvaranje preduvjeta za odgovarajući standard života i rada poljoprivrednika. Istovremeno je potrebno poljoprivredu učiniti privlačnom za mlade, jer samo tako se može osigurati opstanak sektora. ZPP je još uvijek u procesu reforme kojom se nastoji potaknuti održiva proizvodnja i stvoriti preduvjet za bolju reakciju sektora na sadašnje i izazove u budućnosti. Jedan od glavnih budućih izazova je i briga za ekološke promjene. Europski

---

¹⁸ Izvor: <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2021/12/02/> (preuzeto 19.09.2022.)

parlament smatra kako bi najmanje 30% sredstava za izravna plaćanja trebalo biti namijenjeno ekološkim programima.

Jedna od najzanimljivijih inicijativa za budućnost je projekt Pametnih sela. Takva sela usmjerena su na jedinice lokalne samouprave u ruralnim i otočnim područjima koja koriste inovativna rješenja. Od 2021. godine sve države članice obvezne su izdvajati najmanje 5% svojih sredstava za provedbu projekta pametnih sela. Cilj pametnih sela je zadovoljenje potreba svojih stanovnika i privlačenje novih. Vezana su za digitalizaciju, pa je u budućnosti prvotni cilj osigurati širokopojasni brzi internet. Na taj način se osigurava prodaja proizvoda kroz kratke lance opskrbe hranom, vođenje i poslovanje OPG-ova, pa i uvođenje raznih rješenja u skladu sa zelenim planom EU-a.

Alati potrebni ZPP-u ubuduće su bolja transparentnost podataka o hrani i troškovima, bolja koordinacija među različitim programima EU, edukacija i usavršavanje poljoprivrednika kako bi stekli znanja i vještine potrebne za korištenje alata i opreme za konkurentnu poljoprivrednu proizvodnju. Nadalje, potrebna je „moderna kontrola tržišnih nepravilnosti, potpore promociji poljoprivrednih proizvoda u EU, potpora diversifikaciji aktivnosti u ruralnim područjima, veća potpora organskoj proizvodnji u manjim gospodarstvima i poticanje razvoja inovacija i istraživanja. Donositelji političkih odluka će za predstojeću reformu morati pomiriti ove zahtjeve što bi značilo: 1) uvesti jednakost raspodjele potpora ili jednake bazne potpore uz dodatna plaćanja područjima s težim uvjetima gospodarenja, malim gospodarstvima zbog očuvanja ruralnih područja, za primjenu dobre poljoprivredne prakse, 2) ojačati i uvesti nove alate za upravljanje rizicima tržišta i nadoknadu smanjenja dohotka, 3) odgovoriti izazovima klimatskih promjena, očuvanja bioraznolikosti, kulturnog nasljeđa, 4) poticati inovacije, 5) pomoći borbi protiv gladi u svijetu povećanjem produktivnosti i slično.“¹⁹

---

¹⁹ Izvor: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmselect/cmenvfru/671/671i.pdf> (prezeto 12.10.2022.)

9. ZAKLJUČAK

Kako bi zadovoljila potrebe i zahtjeve europskog društva Zajednička poljoprivredna politika u narednom periodu mora nastaviti s promjenama i prilagodbama. Konstantan cilj treba biti promoviranje ponude sigurne i održive poljoprivredne proizvodnje i kvalitetnih proizvoda, pa i pružanje podrške višestrukoj ulozi poljoprivrednika. Oni su u poziciji gdje osim proizvodne djelatnosti trebaju biti dobri menadžeri i vrhunski stručnjaci za organsku i ispravno uzgojenu hranu. Slijedeća bitna uloga ZPP-a je promoviranje rasta i kreiranje novih radnih mjesta u ruralnim područjima, kako bi ojačao konkurentni poljoprivredni sektor i kako bi u svakom trenutku bio spreman odgovoriti na izazove europskog, ali i svjetskog tržišta. Ciljanim financijskim potporama usmjerenih prema ruralnim i obalnim područjima ojačat će mali i srednji poljoprivrednici i dodatno će ih se potaknuti na pokretanje novih vrsta proizvodnje, pa i na njihovo međusobno povezivanje zbog smanjenja troškova proizvodnje. Smatram da je ključna i politika zadužena za jačanje obrazovanja i usavršavanja, koja se još više treba posvetiti unapređenju strukovnog obrazovanja za zanimanja u poljoprivredi i stočarstvu. Vrlo je bitno u procesu obrazovanja ojačati vještine moderne i ekološki održive proizvodnje uz obavezno korištenje digitalne tehnologije. Upravo na taj način možemo postići regionalni razvoj i razvoj „pametnih sela“, jer je neminovno povećanje investicija u javnu infrastrukturu i širokopojasni internet kako bi se planovi ruralnog razvoja ostvarili. To je jedini put kojim se može pridonijeti zaustavljanju iseljavanja iz ruralnih područja i potaknuti stvaranje novih, inovativnih radnih mjesta i povećati socijalnu uključenost ruralnih sredina.

10. IZJAVA

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta: Višnja Tepoš

Matični broj studenta: 0234059600

**Naslov rada: POSEBNOSTI ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE
EUROPSKE UNIJE**

Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.

Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum

Potpis studenta

---

11. LITERATURA

11.1 Knjige

1. Maletić, I., Kosor, K., Copić, M. et al., (2016) *EU PROJEKTI – Od ideje do realizacije* , Zagreb: Centar za razvoj javnog i neprofitnog sektora, TIM4PIN
2. Tufekčić M., Tufekčić Ž., (2013) „*Eu politike i fondovi, 2014-2020*“, Zagreb: Plavi partner

11.2 Internetski izvori

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, (n.d.) , *Vodič kroz zajedničku poljoprivrednu politiku*. Preuzeto s <https://www.apprrr.hr/> (12. listopada 2022.)
2. Agroklub- Informacijski sustav u poljoprivredi. Preuzeto s <https://www.agroklub.com/sajmovi-dogadjanja> (5. studenog 2022.)
3. Europsko vijeće i Vijeće Europske unije (n.d.). Preuzeto s <https://www.consilium.europa.eu/> (19. rujna 2022.)
4. Europski strukturni i investicijski fondovi, (n.d.). Preuzeto s <https://strukturnifondovi.hr> (29. kolovoza 2022.)
5. European Parliament (n.d.). Preuzeto s www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/106/financiranje-zpp-a (15. listopada 2022.)
6. Hrvatska mreža za ruralni razvoj (n.d.) Preuzeto s <https://hmrr.hr/leader/> (22. studenog 2022.)
7. Informativni članci o Europskoj uniji, (n.d.). Preuzeto s www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/106/financiranje-zpp-a (15. listopada 2022.)
8. Jutarnji list (14. veljače 2022.) Preuzeto s <https://novac.jutarnji.hr/novac/hrvatska-nove-generacije/europska-unija-planira-izdvojiti-2-5-mlrd-eura-za-prehranu-u-svijetu-15157963> (20. studenog 2022.)

9. Ministarstvo poljoprivrede (14.10.2022.). Preuzeto s <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/ministrica-vuckovic-na-copa-cogeca-kongresu-u-sibeniku/5745> (22. listopada 2022.)
10. Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026., (n.d.). Preuzeto s <https://planoporavka.gov.hr> (8. listopada 2022.)
11. Program ruralnog razvoja, (n.d.). Preuzeto s <https://ruralnirazvoj.hr/files/Strategija-poljoprivrede-do-2030..pdf> (18. studenog 2022.)
12. Program ruralnog razvoja, (n.d.), *Strateški plan ZPP 2023.-2027.* Preuzeto s <https://ruralnirazvoj.hr/strateski-plan-zpp-2023-2027-poslan-na-odobrenje-u-europsku-komisiju/> (18. studenog 2022.)
13. Vodić kroz projekte, (n.d.), Preuzeto s <http://uspjesankorak.hr/vodic-kroz-projekte-sto-su-eu-fondovi/> (20. studenog 2022.)

12. ŽIVOTOPIS

Višnja Tepes

Datum rođenja: 26.8.1982.

Državljanstvo: hrvatsko

Spol: Žensko

KONTAKT

Mešićeva 35,
10452 Klinča Sela, Hrvatska
(Kućna)

visnja.tepes@yahoo.com.hr

(+385) 998371484

<https://hr-hr.facebook.com/>

+385998371484 (WhatsApp)

RADNO ISKUSTVO

01.8.2014. - **TRENUTAČNO** - Zagreb, Hrvatska

Administrativni referent

Zagrebačka županija

Urudžbiranje, otvaranje i arhiviranje predmeta, rad sa strankama i organizacija ureda

2008 - 2011 - Zagreb, Hrvatska

Administrator

Nobel corporation d.o.o.

Prodaja proizvoda i kontakti s klijentima

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE

1997 - 2002 - Zagreb

opće obrazovanje

Ženska opća gimnazija Družbe sestara milosrdnica s pravom javnosti

Adresa Gundulićeva 12, Zagreb | Internetske stranice <http://zog.hr/>

2004 - 2005 - Zagreb, Hrvatska

Menadžer za odnose s javnošću i Glasnogovornik

Poslovno učilište Experta

Adresa Ulica Kneza Mislava 14, Zagreb, Hrvatska | Internetske stranice <https://www.experta.hr/>

JEZIČNE VJEŠTINE

MATERINSKI JEZIK/JEZICI: hrvatski

DRUGI JEZICI:

engleski

Slušanje
B2

Čitanje
B1

Govorna
produkcija
B1

Govorna
interakcija
B1

Pisanje
B1